

“És essencial el diàleg intergeneracional ”

Miquel Aguirre, fotografiat la setmana passada al Museu Memorial de l'Exili de la Jonquera MANEL LLADÓ.

Fa un mes i escaig que l'historiador i escriptor Miquel Aguirre i Oliveras (Banyoles, 1964) va ser nomenat director del Museu Memorial de l'Exili (Mume) de la Jonquera, obert el 2008 i convertit en l'equipament cultural catalitzador de la recuperació i divulgació de la memòria i el llegat republicà.

Han passat més de vint anys, però el seu nom va ser públic i notori arran del fenomen que va ser 'Soldados de Salamina' i de ser l'instigador de divulgar una història menuda, de memòria històrica, quan ningú en parlava i no era a l'agenda política. Li pesa aquest "honor"? Ho vius com una anècdota. En aquell moment pensaves que era un fet molt petit; la història que t'havien explicat coneguts de Cornellà del Terri. Un relat mig pintoresc i mig anecdòtic però també una història de la guerra civil que, com dius, era "menuda". Arran de l'amistat que tenia amb en Javier Cercas, li vaig explicar aquesta història. Però mai vaig pensar que prendria la volada que va agafar. Ho vius com un fet sorprenent, i para de comptar. Ara mireu aquestes històries "menudes" des d'uns altres ulls. Perquè s'han revalorat i han entrat en el que podríem anomenar les polítiques de memòria. Fa trenta anys, tot el que explicaven o no

explicaven, perquè la gent gran sovint no explicava totes les històries que sabien, tots aquests relats eren menystinguts per la majoria de la gent, que ho considerava poc més que batalletes i estaven destinats pràcticament a desaparèixer. Després, tots plegats els hi hem anat prenent en consideració i sobretot a valorar la recuperació de la nostra memòria. Però durant els anys vuitanta i noranta, era un llast. Era una qüestió que feia nosa a la societat. Hem arribat tard perquè fa trenta anys era el moment d'escoltar-los. I tant! Era l'època en què encara vivien gran part dels testimonis de la guerra, de la República, de l'exili, de la contestació antifranquista. I vivien entre nosaltres. Molts dels que després he estudiat, durant els treballs que he fet de la guerra i del franquisme, eren veïns, gent que em creuava pel carrer. Ja en vam entrevistar molts. Però encara queda la recança que molts d'ells van anar fent sense que ningú els preguntés mai res, ni tan sols es considerés el seu testimoni. I és el més trist. Perquè hem perdut un gran capital com a societat. És historiador però mediàticament és conegut per la seva faceta d'escriptor. Ha treballat en diferents càrrecs tècnics a l'administració local, els últims anys a Acció Social de l'Ajuntament de Banyoles. Quina va ser la reacció a la proposta de dirigir el Mume?, de sorpresa? No m'ho esperava perquè tampoc ho buscava. Vaig pensar, però, que d'alguna manera estava en consonància amb bona part de la feina que havia fet a Banyoles, abans de l'Ajuntament. Des del 2015, a Banyoles, vam arrancar un projecte a escala local de recuperació de la memòria històrica. És un projecte que connecta amb el que estàvem parlant. És a dir, que la gent jove entrevisti la gent gran de diferents temàtiques, destaquï el valor del seu testimoni i s'estableixi un diàleg intergeneracional. Que els joves aprenguin de les experiències o dels testimonis de la gent gran. Aquesta és la base del nostre projecte. Hem fet exposicions, publicacions, actes d'homenatge a l'exili als represaliats dels consells de guerra. Han estat actes de ciutat que d'alguna manera han actuat com a catarsi col·lectiva. I ha servit per valorar la memòria i el testimoni de la gent que va lluitar contra el franquisme i la gent que en va patir les conseqüències, ja sigui perquè va ser objecte de consells de guerra o va haver de marxar a l'exili. El diàleg intergeneracional és bàsic per no banalitzar la memòria, com les fotos d'Instagram a Auschwitz. El llibre El monstre de la memòria, de Yishai Saird,

aborda tota aquesta qüestió, per una banda per la llunyania generacional i per l'altra perquè potser no es fa prou bé aquest treball. El diàleg intergeneracional sempre és bàsic: que els joves aprenguin dels grans. També és important valorar la història oral com a mètode. Sovint la història oral ha estat poc considerada, en la historiografia. A més, es dona molt de valor a les memòries d'intel·lectuals i polítics, i en canvi no hi ha gaire fons en relació amb la memòria oral, la memòria de la gent de peu pla, que té tantes coses a explicar i igual d'interessants com qualsevol polític que escrigui les seves memòries. A vegades menystenim el potencial que un testimoni pot tenir perquè no va viure els fets des de dins sinó que ho va fer des de fora i pensem que no pot aportar res. Realment quan ho treballes, t'adones que hi ha grans aportacions, especialment de dones. A les bibliografies, les dones com a testimoni, pràcticament no hi són. I elles tenen moltes coses a explicar-nos perquè han vist els fets històrics des de la seva perspectiva i és la del més del 50% de la població. No és només una qüestió de justícia, sinó que és una perspectiva que ens ajuda a entendre el conjunt de la dimensió del problema. Hi ha un ressorgiment i reivindicació de les escriptores i intel·lectuals, noms com Anna Murià o Aurora Bertrana. Hi han de ser, perquè el seu testimoni explica com durant la República les dones van començar a guanyar pes públic, conquestes socials i fer passos endavant. Ja és bo. Però també necessitem acostar-nos a les dones que treballaven a les fàbriques, en el món rural, les mestres republicanes i tantes altres, perquè el seu testimoni ens ajuda a entendre moltes coses en l'àmbit social. S'ha estudiat poc l'exiliada obrera, cosidora perquè al final l'exili i la seva supervivència és una qüestió de gènere i de classe social. A l'exposició Exiliades, que es pot veure fins al 3 de setembre, el punt de partida és que són doblement víctimes: primer com a refugiades i segon com a dones. Moltes d'elles van haver de renunciar a la seva carrera professional o artística i, a més a més, com la majoria de dones, s'han de fer càrrec de les cures dels familiars més grans, dels infants... Quan t'acostes als testimonis de les dones veus aquesta realitat. Ha destacat, d'entre els objectius del Mume, acostar-ho als centres educatius. La funció pedagògica és bàsica en polítiques de memòria. El Mume està treballant molt bé totes les activitats pedagògiques aquí, al museu, i connectades amb espais de memòria externs i amb rutes. En aquest sentit, hem de continuar en aquesta línia. El que hem de treballar és la relació amb els mateixos centres, als territoris, que hi puguin fer activitats, accions, de manera que la memòria històrica es treballi no només en un dia de visita al Mume, sinó que sigui un treball al llarg de tot l'any, amb exposicions, activitats conjuntes entre instituts. Hi ha un grup de treball a l'Alt Empordà que reuneix diferents instituts. També tenim un grup de treball al Pla de l'Estany, que és el que vam endegar el 2015 i que connectarem amb el Mume, i la idea és que vagin sortint altres grups de treball a altres comarques connectats amb el Mume per fer activitats de forma periòdica, des de les aules i des dels seus territoris. El projecte de diàleg intergeneracional de Banyoles estava pensat pel municipi. L'objectiu és que cadascun d'aquests grups de treball proposi i sigui la mateixa mecànica i dinàmica de treball la que ha d'indicar el millor que es pot implementar en cada zona. Perquè cada comarca és diferent i també la temàtica a treballar-hi. El Mume ho acompanyarà, reforçarà i assessorarà. Cal una assignatura de memòria històrica als currículums de secundària? Per la pèrdua de connexió amb el passat, a cada generació, i perquè el llop sempre hi és: quan governa la dreta, a la memòria, l'enterren de nou. No ens oblidem que no només estem transmetent coneixements del passat, sinó que estem treballant valors; és a dir, el respecte, la tolerància, la defensa de la democràcia i les llibertats, la igualtat... tot això és el que hi ha darrere les polítiques de memòria, la defensa d'uns valors de convivència en democràcia i llibertat. Assumeix la direcció del Mume en el seu quinzenès aniversari. Es planteja alguna commemoració especial? La millor manera de celebrar-ho és continuar impulsant la feina. Cal fer un balanç del que s'ha fet i del que no s'ha fet? Les grans línies, les parets mestres estan col·locades. El que s'ha de fer és aprofundir en alguna de les línies de treball, com insistir en la perspectiva de gènere. Posar l'accent, apuntalar algun element. Relleva en el càrrec l'historiador i un dels artífexs fundacionals del Mume, Enric Pujol, destituït el 24 de gener i que va fer públic que la seva destitució era arran del canvi de govern. Considera que els càrrecs al capdavant de la direcció tècnica de museus, i en especial els que tenen a veure amb la memòria històrica, pel que significa, no haurien d'estar subjectes al joc polític? Aquest és el sistema que ve funcionant al museu des de fa anys. En tot cas qui accepta la direcció sap quines són la manera d'entrar i també de sortir. I més enllà del sistema d'accés, es tracta, com hem fet tots, de treballar amb voluntat de servei i de respecte als objectius del museu. L'exili és una constant. Té previst abordar-lo des d'una òptica més global? També seria interessant fer un treball sobre les migracions i el procés

migratori que hi ha hagut a Catalunya, en concret durant els anys cinquanta, seixanta i setanta, des del sud d'Espanya. I des dels anys vuitanta i fins ara, de tot el món. I comparar tots aquests processos migratoris. M'interessaria abordar-ho. Perquè són migracions que no són voluntàries. Són per raons socioeconòmiques. Són desplaçaments i fenòmens que han estat molt importants i que continuen marcant la societat. Si ho sabéssim treballar, és una manera d'implicar la nova ciutadania en un equipament com el nostre. Si parles d'ells, se senten involucrats i fan el pas d'entrar al Múe. Cal fer alguna acció per atraure visitants que no siguin estudiants, historiadors o un perfil de visitant compromès? És el gran repte que té el Múe i qualsevol equipament cultural d'aquest país. La cultura ha de ser cada vegada més inclusiva i interpel·lar gent que habitualment està lluny dels circuits culturals, ja sigui teatre, programació musical, dansa... Què fem per obrir equipaments i programacions a gent que habitualment no hi participa? Ja hi ha iniciatives de cultura inclusiva. Però és un repte que cal accentuar de cara al futur, perquè no ens trobem en la frase de "aquí venen els habituals". Perquè estem parlant de serveis públics i de societats inclusives, i ens hem de marcar objectius d'aquesta índole.

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 03-04-2023, Pàgina 20

-El Punt Avui. Nacional 03-04-2023, Pàgina 20

Font del document:

<http://www.elpuntavui.cat/politica/article/17-politica/2267153-es-essencial-el-dialeg-intergeneracional.html>